

Креативний простір України та світу

Колективна монографія

УДК 009:3(082)
К79

К79 **Креативний простір України та світу:** кол. моногр. – Харків:
СГ НТМ «Новий курс», 2022. – 264 с.

ISBN 978-617-7886-35-7

Рецензенти

Штулер Ірина Юрїївна,
*доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»*

Погоріла Світлана Григорівна,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славістичної філології,
педагогіки і методики викладання
Білоцерківського національного аграрного університету*

Харченко Артем Вікторович,
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

*Рекомендовано до друку редакційною колегією збірника наукових праць
«Соціально-гуманітарний вісник» (протокол № 2-мн від 23.04.2022)*

У монографії висвітлюються актуальні питання сучасного розвитку соціально-гуманітарної сфери України та світу. Досліджуються проблеми креативного розвитку педагогіки, соціології, філософії, психології, соціальних комунікацій, спорту, фізичної культури, туризму, мистецтвознавства, культурології, філології, історії, економіки, управління, права. Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями сучасного розвитку соціально-гуманітарної сфери.

ISBN 978-617-7886-35-7

© СГ НТМ «Новий курс», 2022
© Автори, 2022

Розділ перший.**Педагогіка, соціологія, філософія, психологія,
соціальні комунікації**

1.1.	Викладання дисципліни «Педагогіка» у форматі змішаного навчання	...	6
1.2.	Methodical approaches to the formation of geological and geomorphological skills of students in the study of school geography	...	9
1.3.	Cartometric knowledge and skills as a component of cartographic literacy of schoolchildren	...	16
1.4.	The role of industrial practice in the formation of professional and pedagogical competence of the future teacher of geography	...	21
1.5.	Formation of an athlete's personality and development of his human capital as an object of educational policy in the field of sports	...	29
1.6.	Features of the introduction of specialized training of high school students in sports	...	36
1.7.	Professional competence as a normative complex-integrative characteristic of the personality of a future physical education teacher	...	42
1.8.	The essence of professional training of future teachers of physical culture in a pedagogical institution of higher education	...	47
1.9.	Organizing and conducting physical education classes with students of the special medical group in higher education institutions	...	52
1.10.	Synergistic approach of improvement of professional competence of physical culture teacher	...	56
1.11.	Основні аспекти підготовленості фахівців економічного напрямку до дотримання культури професійного спілкування	...	64
1.12.	Освіта під прицілом: історія і сучасність	...	70
1.13.	Особливості вертикальної гендерної сегрегації в університеті (на прикладі Варшавського та Чернівецького університетів)	...	79

1.14.	Application of integrated technologies in the system «General educational institution – institution of higher education» in preparing future specialists-teachers of ecological and biological industry	...	83
1.15.	V. O. Sukhomlynskyi ideas in the modern educational space of preschool education institution (Online club "Vasil Sukhomlynskyi and the present")	...	89

Розділ другий.

Мистецтвознавство, культурологія, філологія, історія

2.1.	Концептосистема матримоніального конфліктного розмовного дискурсу	...	97
2.2.	Знахідки мечів у скарбах доби бронзи Закарпаття	...	103
2.3.	Секуляризація культури та формування «секулярних релігій» у сучасній культурі	...	111
2.4.	Особливості дизайн-проектування рекламних фотографічних композицій	...	116
2.5.	Категорія дивного у мовній картині світу Р. Рігза («Казки про дивних»)	...	124
2.6.	Вплив соціолінгвістичних чинників на запозичення в англomовному медичному дискурсі	...	131
2.7.	Особливості людиноцентризму як сучасного інструменту розвитку культурно-креативного простору в Україні	...	139

Розділ третій.

Спорт, фізична культура, рекреація, туризм

3.1.	Напрями впровадження інновацій в туристичному бізнесі	...	144
3.2.	Training tools and the direction of their use in improving the physical qualities of wrestlers	...	149
3.3.	Характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни	...	154
3.4.	Organization of animation programs in different types of youth tourism	...	162
3.5.	Гастрономічний туризм: поняття та класифікаційні ознаки	...	169
3.6.	Vaccination as one of key elements of health save	...	174
3.7.	Розвиток системи пілатес в історичному контексті	...	178

Розділ четвертий.
Економіка, юриспруденція, політика,
публічне адміністрування

4.1.	Проблеми становлення та перспективи ефективного розвитку репутаційного менеджменту українських підприємств і організацій за глобалізаційних умов	...	184
4.2.	Застосування уніфікованих стратегій розвитку моніторингу логістичної діяльності українських підприємств та європейської співдружності	...	189
4.3.	Характеристика державного регулювання господарської діяльності	...	198
4.4.	Соціальний збиток від дорожньо-транспортних пригод на автомобільному транспорті в Україні	...	205
4.5.	Біоекономіка: соціально-економічний аспект	...	209
4.6.	Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до оцінювання	...	217
4.7.	Вплив війни на туристичний бренд України	...	223
4.8.	Financial instruments as a tool to support the economy: Ukrainian and international experience	...	227
4.9.	Ensuring competitiveness and development of self-government through mechanisms of management of health and sustainable education	...	233
4.10.	Теоретичні аспекти організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку	...	237
4.11.	Інновації – основа розвитку економіки України	...	247
4.12.	Економічна наука в Харкові (від Т. Степанова до І. Сокальського)	...	255

Варнавська Інна В'ячеславівна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

1.11. Основні аспекти підготовленості фахівців економічного напрямку до дотримання культури професійного спілкування

Для ефективної професійної діяльності фахівець економічного напрямку повинен постійно самовдосконалюватися: пізнавати нове, виділяти та аналізувати його, вдало використовувати у роботі.

Тому до майбутнього економіста, керівника установ або закладів ставляться такі вимоги:

- спеціаліст повинен бути надійним, врівноваженим, справедливим;

- мати творче, але тверде уявлення. Талановитий лідер повинен уміти створювати проекти для майбутнього, але він практичний ідеаліст, який не тільки мріє про нові творчі шляхи, а й дійсно може здійснювати нове. Він думає і живе у майбутньому;

- керівник дотримується логіки, послідовності. Він знає, чи можуть здійснитись його ідеї. Коли він створює плани для майбутнього, то проявляє не тільки уявлення, а й тверду кмітливість;

- кожен керівник повинен мати мужність. Багато лідерів потерпають від невдач, тому що вони дуже боязливі і хочуть усім сподобатись. Справжній керівник твердо і непохитно відстоює свою думку проти інертності і забобон;

- почуття гумору – суттєва якість для керівника. Він повинен розуміти, що багато положень може скоріше поліпшити сміхом, ніж слізьми;

- здібність розуміти людей дає можливість керівникові поставити себе на місце підлеглих і знайти справедливий та доречний для усіх вихід із скрутного становища;

- керівник повинен сприймати будь-яку інформацію щодо всіх питань, які відносяться до співробітництва зі своїми колегами по роботі та підлеглими;

- керівник повинен мати організаторські здібності, необхідні технічні знання у своїй галузі роботи, бути ввічливим.

Отже, відповідно до вищеназваних вимог до економіста вважаємо за доцільне зазначити, що високий рівень культури ділового спілкування фахівця є визначальним у його професійній діяльності.

Дослідження, проведені Західноєвропейським центром управління, показали такі результати щодо якостей фахівця економічного спрямування:

- 58% сказали, що найважливішою якістю спеціаліста зі сформованою культурою професійного спілкування є вміння бути лідером, тобто володіти комунікативністю, здібністю працювати у групах, уміти переконувати, бути впливовим політиком у роботі з персоналом;

- 55% визнали, ще спеціаліст повинен володіти такими особистими якостями, як талант, творчість, знання техніки, рішучий характер, здібність бути прикладом для інших, дух опірності;

- і 37% вважали основним планування і організацію;

- і 7% – дух прогресу і передбачення перспективи.

Серед необхідних якостей, які відзначають кваліфікацію економіста, є (у порядку зменшення за частотою): уміння і навички ділового спілкування, здібність до лідерства, наполегливість; високий рівень освіти, широке коло знань, розум і талант; організаційні здібності; прагнення до влади, енергійність; професійні знання, спеціальні навички; рішучість; твердий характер; особиста зрілість, комерційні здібності та ініціатива; почуття нового, далекоглядність; протидія психічному і фізичному напруженню; творчий талант, оригінальність.

Як зазначає Л. Гелюх, у навчальному закладі необхідно розвивати такі якості:

- рівень знань, компетентність, професійність, професіоналізм, здатність до інтелектуальної саморегуляції;

- внутрішню організованість, вимогливість до себе і підлеглих тощо;

- працездатність, відповідальність за доручену справу, почуття обов'язку тощо;

- впевненість у собі, цілеспрямованість, уміння відстоювати свої погляди, вміння брати відповідальність на себе тощо;

- витривалість, здатність переносити незгоди професійної діяльності, толерантність, самовладання тощо;

- знання людей, уміння працювати з персоналом, комунікабельність, тактовність, уміння дотримувати слово, взаємодопомога, взаємоповага;

- справедливість, престиж, дисциплінованість, принциповість у професійній діяльності [2].

Треба відзначити, що у процесі формування КПС (культури професійного спілкування) майбутнього економіста важливими є: комунікативні установки; теоретичні знання про стратегії і форми ділового спілкування; уміння практичного застосування набутих знань у конкретних професійних ситуаціях.

Є чотири блоки якостей, якими повинен володіти керівник: професійна підготовленість, психологічна підготовленість, організаторські здібності, педагогічні здібності. Наступні професійні, психологічні та особистісні здібності є таким чином класифіковані:

- професійна підготовленість: знання, уміння й навички за профілем діяльності; знання науки управління; досвід роботи;

- психологічна підготовленість: інтерес до діяльності; відчутна відповідальність; колективізм;

- організаторські здібності: здібність до швидкого і чіткого орієнтування в психології людей; практичний склад розуму; сила волі;

- педагогічні здібності: специфічна спостережливість; педагогічна винахідливість; любов до людей, інтерес до їх психології і духовного розвитку.

Необхідно відзначити, що класифікація якостей майбутнього економіста «перегукується» з такими рисами сучасного керівника: наявність комплексу спеціальних знань, висока компетентність; заповзятість, ініціативність, здатність до ризику; гнучкість та раціональність мислення й дій; логічність учинків, динамічність поведінки; орієнтація на конкуренцію; уміння спілкуватися з людьми, здатність забезпечити хороший психологічний клімат у колективі, а також наявність таких умінь: ухвалювати правильні управлінські рішення; підбирати, відбирати й навчати працівників; знаходити вихід із конфліктної ситуації; вести ділові переговори.

Необхідно зазначити, що на сьогодні важливим є не лише впровадження новітніх технологій, а й наявність творчого вміння розв'язувати проблеми щодо управління персоналом, досягнення порозуміння з працівниками, забезпечення високої ефективності організації праці, а також здатність до мислення, комунікативні навички, організаційні здібності, якості особистого характеру, професійні якості.

На думку Е. Тринчук, загальний рівень розвитку та особистісні риси, наприклад, комунікабельність, мобільність, відповідальність, якості лідера, здатність адаптуватися до найрізноманітніших ситуацій і бажання вчитися, постійно вдосконалюватися є визначальними реаліями ринку праці роботодавця [6]. Як вважає І. Тупік, «...система

професійної освіти повинна зазнати переорієнтації, працювати на остаточний результат – підготовку конкурентоспроможного робітника, професіонала з високою загальною та професійною культурою, хорошими комунікативними вміннями та навичками», а інтегрована система навчання дає можливість познайомити студентів з реальними умовами виробництва, зацікавити їх у здобутті професійних знань та умінь, розвинути комунікативні якості студентів [7]. Важливим компонентом якості економістів є здатність організувати і мотивувати персонал для досягнення цілей, адже ефективність організації визначають такі фактори: ділове середовище, стратегія організації та якість (ефективність) економістів.

Нині є багато успішних керівників-лідерів, але всі вони – дуже різні. Тривалий час вивчаються їх особливості, складено багато варіантів їх «профілів». Глобальні фактори, які роблять економіста ефективним, є знання, уміння і навички професійного спілкування, воля і бажання, можливості для реалізації.

З'ясовано, що ключовими факторами для розвитку економістів, а отже, для підвищення ефективності організації виробництва, професійної діяльності є: добір кандидатів, освіта і тренінг, система мотивації, структура організації і культура організації.

Кваліфікований фахівець повинен спрямовувати, стимулювати підлеглих, займаючи активну чи реактивну позицію. Тому, наприклад менеджер, у своїй діяльності використовує чотири стилі керівництва: менеджер-консультант, менеджер-вчитель, менеджер-керівник, менеджер-контролер. Відповідно до поданих стилів, існують на думку М. Молоканова, чотири «ролі» менеджера: 1) «чарівник» – викликає емоції, але уникає логіки; 2) «маг» – уникає і логіки, і емоцій; 3) «мудрець» – впливає за допомогою логіки, але не викликає емоцій; 4) «вождь» – впливає за допомогою логіки і викликає емоції [5].

Варто зазначити, що в діяльності економіста є поєднання трьох елементів: ремісничої діяльності (те, чому можна навчитися), пасіонарності менеджера (здатність пожертвувати собою заради ідеалу) і культурної традиції (постійне інформування співробітників та залучення їх до обговорення і розв'язання справ компанії).

Нині молодий керівник (економіст, менеджер) повинен володіти знаннями щодо вміння взаємодіяти з людьми, оскільки постійно зазнає впливу зовнішньої і внутрішньої систем. Значення словесного спілкування для керівника підприємством є чи не найважливішим: це спілкування-інструктаж із підлеглими, виступ на зборах трудового колективу, нарада, бесіда з підлеглими, ділові переговори. Існує

чотири типи менеджерів: перший – «майстри», другий – «борці з джунглями». Серед них, свою чергу, виокремлюються два підтипи: «леви» і «лиси». Третій тип – «люди компанії», а четвертий – «гравці».

Один із важливих інструментів дії на підлеглих у процесі управління є слово, адже безліч виробничих конфліктів, які нерідко закінчуються великими проблемами, мають своїм джерелом невміння керівника говорити зі своїми підлеглими.

Важливість наукових розвідок у галузі економічної освіти пояснюється тим, що економіка української держави сьогодні перебуває у кризовому стані. Отже, професійна діяльність економіста повинна бути спрямована на подолання гострих проблем підприємств. Їх вирішення можливе за умови використання засобів сучасного менеджменту, нових інформаційних технологій та економіко-математичного моделювання, а також завдяки здатності до комунікації [3]. На зараз на ринку праці та послуг потрібні, як вважає В. Куриляк, «...міжкультурно компетентні керівники, які відповідали би загальним вимогам, були насамперед терпеливими до конфліктів та амбіцій, а також спроможними адаптуватись...» [4]. Важливу роль при цьому відіграють фахова підготовка, технічна грамотність і культурна ерудованість.

Проте недостатня міжнародна культурна компетенція призводить до втрат і пов'язана з втратою конкурентоспроможності. Для практичної підготовки економістів, для ефективного партнерського спілкування є необхідною культура спілкування або комунікативна взаємодія, яка сприяє особистісному і професійному розвитку людини.

Необхідність знань комунікації, КПС, її функцій визнають не лише економісти, які вже працюють на підприємстві, а й студенти, які навчаються у магістратурі. Відомо, що економіст повинен мати певні знання з економіки, психології, філософії, соціології, педагогіки, історії та інших освітніх дисциплін. Центром усіх дисциплін, які входять у економіку і в професійну діяльність економіста, є комунікація, професійне спілкування.

Важливим аспектом для успішної професійної діяльності є ведення письмової ділової документації; укладання договорів і контрактів; організація переговорів. Визнаючи необхідність формування комунікативних умінь, здатності до комунікації, учені недостатньо приділили уваги процесу формування культури спілкування, не з'ясували шляхи формування ділової культури

майбутніх менеджерів та економістів. Нами не виявлено досліджень, у яких була б обґрунтована технологія цього процесу.

Таким чином, основними напрямками подальшого вирішення проблеми є:

- обґрунтування технологій формування КПС студентів економічного профілю;
- визначення психолого-педагогічних умов реалізації технології;
- розв'язання питання науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу із використанням сучасних технологій навчання, Інтернету;
- оптимізація навчально-виховного процесу у ЗВО як засобу розвитку творчого потенціалу майбутнього економіста.

Отже, майбутній фахівець економічного напрямку повинен сформувати в собі під час навчання у вищому навчальному закладі економічного профілю високу культуру, яка є синтезом національної, професійної, корпоративної культур та культури спілкування і управління. Як свідчить аналіз базових понять, вони є тісно пов'язані між собою, їх елементи взаємно переплітаються. Ученими доведено, що значною мірою (від 50 до 85%) успіх професійної діяльності залежить від культури ділового спілкування.

Культура професійного спілкування економістів у порівнянні з фахівцями інших видів діяльності має свої особливості, що відображається на визначенні сутності поняття. Ми трактуємо «культуру професійного спілкування спеціаліста з економіки» як інструмент управління фахівця економічного напрямку, що ґрунтується на комунікативному елементі, виявом якого є процес обміну інформацією засобами спілкування і взаємодія представників різних груп і національних культур у розв'язанні професійних завдань на міжнародному рівні. Культура професійного спілкування – це основа професійної і соціокультурної діяльності фахівця, яку визначають сукупність ціннісних орієнтирів, норм професійної поведінки, дотримання загального і службового етикету у процесах міжсуб'єктної взаємодії на предметно-інформаційному та інтерактивному рівнях у прийнятті управлінських рішень.

Зміст культури професійного спілкування полягає в поєднанні морально-етичних норм, загальнолюдських цінностей, які регулюють поведінку, взаємовідносини і професійну діяльність у сфері виробництва, під час ділових переговорів, презентацій, укладенні угод; умінні переконати партнера і вплинути на нього з метою досягнення позитивного результату міжсуб'єктної взаємодії; в умовах

ринкових відносин приймати управлінські рішення, розв'язувати професійні завдання, налагоджувати контакти з представниками іноземних підприємств. Враховуючи важливість комунікативної функції, вченими досліджено процес формування готовності до ділового спілкування та формування комунікативних умінь фахівців найрізноманітніших спеціальностей: педагогів, медиків, інженерів, банкірів, робітників тощо.

Джерела

1. Варнавська І. В. Використання інтерактивних освітніх технологій як аспект підвищення професійної компетентності студентів. Перспективи та інновації науки 2022. – № 2(7) 2022. – С. 187-200.
2. Гелюх Л. І. Гуманізація вищої освіти як фактор розвитку творчої особистості менеджера: [збірник наук. праць]. – Донецьк, 2005. – №22. – С. 206-211.
3. Ковтун В. В. Професійна підготовка менеджерів, як проблема вітчизняної педагогіки. Теоретичні питання культури, освіти та виховання: [збірник наук. праць]. – Київ: КНЛУ, НМАУ, 2006. Вип. 31. – С. 65-68.
4. Куриляк В. Є. Міжкультурний менеджмент: [монографія]. – Тернопіль: Астон, 2004. – 239 с.
5. Молоканов М. Обучение менеджеров: системный подход. Менеджер по персоналу. – 2006. – № 12. – С. 20-28.
6. Тринчук Е. Студент + работа = ? Менеджер по персоналу. 2007. – №9. – С. 74-77.
7. Тупик И. Проблемы профессионально-технической подготовки рабочих кадров. Менеджер по персоналу. 2007. – №5. – С. 4-12.

Калінічева Галина Іванівна

Кандидат історичних наук, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка

1.12. Освіта під прицілом: історія і сучасність

Актуальність проблеми детермінована тим, що в умовах російсько-української війни, цивільне населення, зокрема діти і молодь, та об'єкти соціальної інфраструктури (освітні, медичні установи та заклади культури) залишаються суб'єктами-об'єктами системної дискримінації. Так, від початку російського вторгнення на територію України було повністю зруйновано 91 заклад освіти, частково отримали пошкодження 923 заклади. Попередня сума збитків, заподіяних закладам освіти внаслідок російської військової агресії, становить понад 5 млрд долларів [1]. Нині, коли в частині регіонів України є реальна загроза життю та здоров'ю громадян, а в більшості областей протягом дня неодноразово оголошується повітряна тривога, організація освітнього процесу навіть за дистанційною формою навчання або з використанням її елементів стає дедалі більшою проблемою.

Згідно з офіційними даними ювенальних прокурорів, під час російської військової агресії в Україні у 2022 р. постраждало понад 563 дитини, загинуло понад 200 дітей, ще понад 360 дітей було поранено (без повного врахування кількості постраждалих з місць активних